

УДК 658.14:336.671

DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.194.30-35>**Рудь І.Ю.**

кандидат економічних наук

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Rud Inna

PhD in Economics

National University of Nicholas V. Sukhomlynsky

<https://orcid.org/0000-0003-1094-434X>**Дорохов В.М.**

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського

Dorokhov Viktor

National University of Nicholas V. Sukhomlynsky

АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Стаття присвячена аналізу грошових потоків у системі управління підприємством. Розглянуто поняття «грошовий потік», який є важливою метою корпоративного управління, вираженою в безготівковій і безготівковій формах, і безпосередньо пов'язаний з функціонуванням грошей і грошової системи, стадії управління грошовими розрахунками підприємства, методи розрахунку грошових потоків. Проведено аналіз руху грошових коштів від операційної і фінансової діяльності. Означено, що одним із важливих напрямів діяльності керівного складу підприємства, особливо в періоди фінансових криз, є керування грошовими потоками. Розглянуто недоліки, які з'ясувалися після моніторингу грошових потоків. Для вдосконалення системи управління грошовими коштами необхідно запровадити систему контролю, яка забезпечує інтеграцію контрольних заходів, концентрацію фінансової діяльності підприємства на визначеному курсі.

Ключові слова: грошові потоки, рух грошових коштів, управління грошовими потоками, методи розрахунку грошових потоків, фінансовий контролінг.

ANALYSIS OF CASH FLOWS IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

The article is devoted to the analysis of cash flows in the enterprise management system. The concept of "cash flow" is considered, which is an important subject of management, which is presented in non-cash and cash forms, the direction of which is related to the functioning of money and the monetary system, the stage of managing the company's monetary calculations. In the analysis of monetary calculations, the main goal is to determine the reasons for the deficit or surplus of monetary resources, the order of their receipt and the direction of spending in order to control the current solvency of the enterprise. The following methods are used to determine cash flows: indirect and direct. They differ in a different sequence of actions by which the size of the flow of cash is estimated. The movement of cash means the breakdown of incoming and outgoing cash flows in the development of operational, investment and financial activities of a business entity. The flow of cash from operational and financial activities was analyzed. It was determined that an important area of activity of the company's management, especially in periods of financial crises, is the management of cash flows. The dynamics of cash flow according to the sources of their formation are analyzed. It has been proven that the flow of funds from the main activity correlates with current operations, which include revenue from sales, payment of supplier invoices, receipt of short-term credits and loans, payment of wages, settlements with the budget. The flow of cash from operational and financial activities was analyzed. We consider the management of cash flows, which are detailed in monetary calculations, to be the most important activity of the company's management, especially in periods of financial crises, therefore, the reasons for the importance of such an asset, such as cash, have been determined. Disadvantages revealed after monitoring cash flows. In order to improve the cash management system, we suggest implementing a control formation that will ensure the consolidation of control actions, its concentration on the determined course of the company's financial activity, timely disclosure of deviations of the actual results from the expected ones, and the formulation of operational management decisions that will ensure its normalization.

Keywords: cash flows, cash flow, cash flow management, cash flow calculation methods, financial controlling.

JEL classification: E51, O12, O13

Постановка проблеми. Управління грошовими розрахунками, які формують грошовий потік компанії, є засобом отримання прибутку, який є бажаним результатом господарської діяльності. Початок бізнесу зазвичай починається зі знаходження грошових коштів у виробничі ресурси. Тема вивчення грошових розрахунків є актуальною з огляду на те, що значна частина підприємств сьогодні обирає свою стратегію і тактику на власний розсуд. Основним завданням будь-якого підприємства є самофінансування власної діяльності. В умовах фінансової нестабільності необхідно своєчасно реагувати на незначні відхилення від нормальної роботи підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти сутності дефініції «грошовий потік» детально розглянуто в працях вітчизняних та зарубіжних науковців: Ю.Брігхем [2], Л.Гапенські, Д.Ван Хорн, А.Кінг [4], В.Бочаров, І.Бланк [1], А.Поддєрьогін [10, 11, 12], О.Терещенко [13], В.Ковальова та інших. Незважаючи на численні наукові напрацювання, подальших досліджень потребує вивчення аналізу грошових потоків у системі управління підприємством.

Метою статті є дослідження та оцінка фінансових розрахунків сільськогосподарського підприємства ТОВ «Надприбуток» з метою вдосконалення методів господарювання в умовах ринкових змін.

Виклад основних результатів дослідження. Фінансова та виробнича діяльність підприємств ґрунтується на постійному русі грошових коштів через надходження та виплати. Грошові потоки на підприємствах є безперервним процесом, але щодо надходжень та виплат грошових коштів можна вважати, що сезонні характеристики є суттєвими.

Ю. Брігхем «розглядає грошовий потік як фактичну чисту грошову суму, що надходить до (або витрачається) компанією протягом певного періоду» [2]. На думку Дж. Ван Хорн, грошові кошти та грошовий потік вважаються готівкою або оборотним капіталом у вузькому чи розширеному тлумаченні цього поняття» [2]. А. М. Кінг «вважає, що система тотального управління грошовими потоками є основою управління бізнесом» [4]. Коваленко Л. О. та Ремньова Л. М. вважають, що грошові потоки це надходження та вплив грошових коштів та їх еквівалентів у результаті виробничо-господарської діяльності підприємства [5]. Р.Б. Тянь «Ми розглядаємо грошовий потік як приплив і відтік, а різниця між ними — це дохід. Вхідний грошовий потік — це дохід від продажу продукції та інший дохід. Вихідний грошовий потік визначається як виплата заробітної плати, платежі субпідрядникам і постачальникам та ін.» [14]. А. М. Поддєрьогін «визначає грошові потоки як «ряд безперервно розподілених у часі, пов'язаних із логічно завершеними фактами зміни власності на фінансові ресурси внаслідок виконання зобов'язань між економічними суб'єктами ...» [10, 11,

12]. Е. Нікбахт та А. Гроппеллі «визначає грошовий потік як міру ліквідності компанії, що складається з чистого прибутку та негрошових витрат, таких як амортизація та амортизація ...» [9]. І.А. Бланк визначає грошовий потік як основний показник, що характеризує ефективність інвестицій у формі повернення грошей інвесторам. Він також стверджує, що «грошовий потік підприємства — це сукупний розкид у часі грошових надходжень і платежів, які відбуваються в ході господарських операцій» [1].

Українські вчені-економісти В.А. Верба й О.А. Загородніх розкривають дефініцію грошового потоку, зауважуючи на те, що це «...різниця між кількістю отриманих і витрачених грошей...» [3]. С.О. Московін «Якщо грошовий потік безпечний, він обмежується концепцією різниці між отриманням і витрачанням грошей» [7].

Важливою особливістю управління фінансовими потоками за допомогою розрахунків є поділ фінансових потоків на вхідні (грошові надходження) і вихідні (грошові відтоки). Одним із видів завдань вхідних фінансових потоків є забезпечення підприємства необхідними коштами для здійснення поточної та інвестиційної діяльності. Роль відтоку капітальних потоків полягає у видачі коштів у різні напрямки фінансово-господарської діяльності. Тому грошовий потік є важливою метою корпоративного управління, вираженою в безготівковій і безготівковій формах, і безпосередньо пов'язаний з функціонуванням грошей і грошової системи.

Для фінансового менеджера вміло керувати грошовими розрахунками вважаємо головним напрямом його діяльності (рис. 1).

Його робота включає розрахунок кругообігу грошей (фінансового циклу), аналіз і прогнозування майбутнього грошей, розрахунок оптимальної кількості грошей, створення та виконання планів (бюджетів) розрахунку грошей тощо.

Основним завданням при аналізі грошових розрахунків є виявлення причин нестачі або надлишку коштів, порядку отримання коштів і напрямків їх витрачання з метою управління поточною платоспроможністю підприємства. Для визначення грошових потоків використовуються такі методи: непрямий метод і прямий метод. Різниця між ними полягає в тому, що послідовність дій, які використовуються для оцінки розміру грошових потоків, відрізняється.

Таким чином, грошовий потік означає поділ вхідних і вихідних грошових потоків у розвитку операційної, інвестиційної та фінансової діяльності бізнес-єдиниці. Проте слід зазначити, що кожен із визначених видів діяльності, які переплітаються між собою в русі коштів, має різні джерела надходження та напрями витрат коштів.

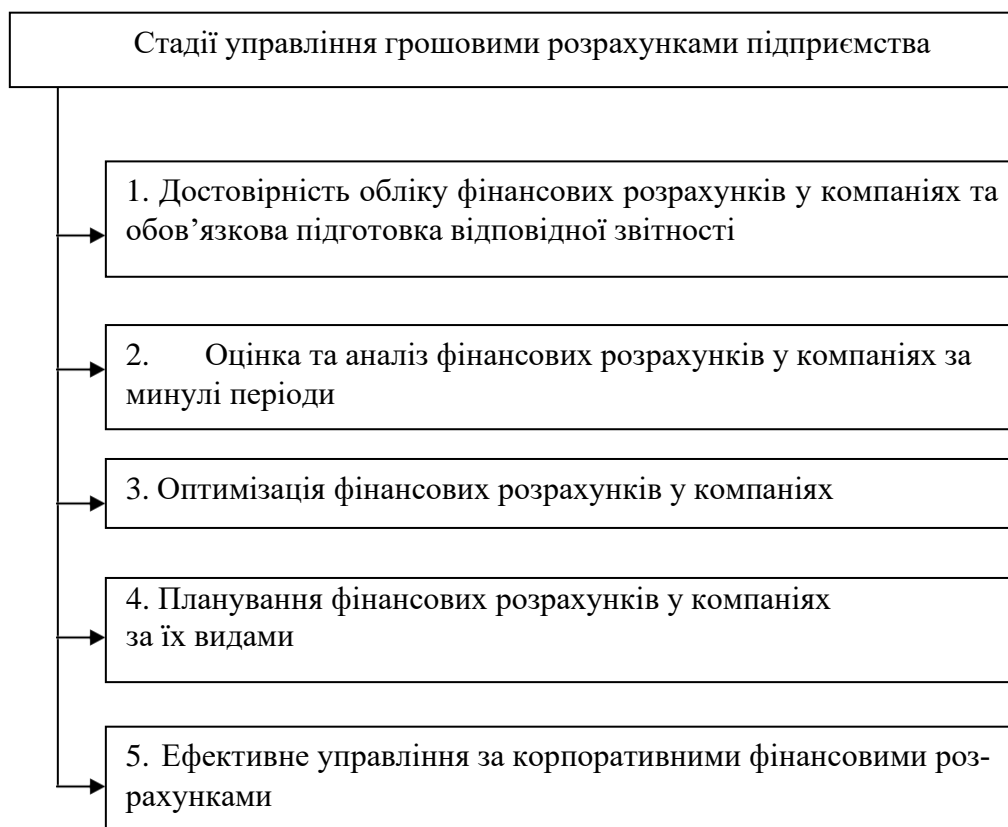

Рис. 1. Стадії управління грошовими розрахунками підприємства
Джерело: розроблено автором

Проведемо аналіз динаміки грошового потоку за джерелами їх формування в таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка грошового потоку ТОВ «Надприбуток», тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Чистий рух коштів від операційної діяльності	24391	23783	27335	47975	40208	164,85
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	-19564	-18123	0	15	138	-1,44
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	7853	7132	7873	-1483	3000	38,20
Чистий грошовий потік	12680	12792	35208	46507	43346	341,85
Залишок коштів на початок року	44	100	1500	560	59	134,09
Залишок коштів на кінець року	12724	12892	36708	47067	43405	341,13

Джерело: розроблено автором на підставі звітності підприємства

Цей розрахунок призводить до чистих грошових потоків у 2023 році порівняно з 2019 роком, при цьому чисті грошові потоки від операційної діяльності зросли на 64,85 %, а чисті грошові потоки від фінансової діяльності зменшилися на 61,8 %, в результаті чого

сальдо грошових коштів на початок року становило 34,09 % збільшення і можна зробити висновок, що воно зросло на 241,13 % до кінця року.

Вчені показали, що рух готівки від ключових видів діяльності корелює з поточними операціями,

включаючи виручку від продажів, оплату рахунків постачальників, отримання короткострокових кредитів і позик, виплату заробітної плати та розрахунки з бюджетом. Грошові потоки від інвестиційної діяльності в

основному зумовлені відтоком грошових коштів.

Зробимо оцінку руху грошових коштів від операційної діяльності в табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка руху грошових коштів від операційної діяльності ТОВ «Надприбуток», тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023р. до 2019 р., %
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	102260	88928	86586	108823	99434	97,24
Зменшення (збільшення): -оборотних активів	2367	7245	6269	17222	14441	610,10
-витрати майбутніх періодів	80860	72458	66062	79433	74441	92,06
Збільшення (зменшення) поточних зобов'язань	624	68	542	1363	774	124,04
Чистий рух коштів від операційної діяльності	24391	23783	27335	47975	40208	164,85

Джерело: розроблено автором на підставі звітності підприємства

Відповідно до розрахунків у таблиці 2, прибуток від звичайної діяльності до оподаткування у 2023 році зменшиться на 2,76 % порівняно з 2019 роком, оборотні активи за цей же період зростуть у шість разів, а витрати майбутніх періодів зменшаться на 7,94 %. Чистий рух операційного доходу збільшився на 64,85 %.

Грошові потоки від фінансової діяльності базуються на короткострокових і довгострокових фінансових інвестиціях за рахунок довгострокових кредитів і позик і виплати дивідендів (табл. 3).

Таблиця 3

Рух грошових коштів від фінансової діяльності ТОВ «Надприбуток», тис. грн.

Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відношення 2023 р. до 2019 р., %
Отримані позики	7853	9280	48585	37273	22569	287,39
Погашення позики	0	2148	40712	38756	19569	0,00
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	7853	7132	7873	-1483	3000	38,20

Джерело: розроблено автором на підставі звітності підприємства

Дані цієї таблиці показують, що отримані кредити зросли на 187,39 %, а чисті грошові потоки від фінансової діяльності зменшилися на 61,8 % у 2023 році порівняно з 2019 роком. Це пов'язано з погашенням боргів з 2020 по 2023 роки, коли компанія розраховувалася за власними кредитними зобов'язаннями.

Ми вважаємо, що управління грошовими потоками на основі фінансових розрахунків є найважливішим видом діяльності корпоративного менеджменту, особливо під час фінансової кризи. Це управління охоплює широкий спектр сфер. Важливість таких активів, як готівка, в результаті грошових розрахунків підтверджується наступними причинами:

1. Рутинність - грошовий розрахунок використовується для розрахунків поточних економічних операцій у формі грошей. Платіжний ланцюг для грошового розрахунку входів і виходів. З цієї причини компанії повинні зберігати вільні кошти на своїх поточних

рахунках.

2. Обережність – виробнича діяльність компанії не дуже чітко регламентована, тому знадобляться кошти для здійснення неочікуваних платежів.

3. Спекулятивність – залишок готівки на рахунок компанії дозволяє їй планувати спекулятивні дії з коштами, оскільки інвестиція має високу ймовірність бути прибутковою.

Не можна заперечувати, що готівка є важливою частиною ліквідних активів компанії. Операційний цикл підприємства починається з відтоку коштів і закінчується переказом на розрахунковий рахунок або внесенням в касу підприємства. Описаний грошовий цикл генерує грошові потоки всередині компанії. Провівши моніторинг руху грошових коштів, серед виявлених недоліків у ТОВ «Надприбуток» можна відзначити наступне: недосконалість у порядку планування грошових потоків, тобто внесення грошових коштів від

реалізованої продукції та непередбачених закупівель сировини, матеріалів, товарів, калькуляція послуг, калькуляція виплати заробітної плати, суми та умови перерахування готівки, у тому числі калькуляція податків та інші обов'язкові платежі; недосконалість послідовності оперативного обліку та звітності в рамках руху грошових коштів підприємства (наприклад, інформація про поточний стан дебіторської та кредиторської заборгованості); недосконалість процедур управління грошовими потоками, пов'язаних з оперативним розрахунком відхилення фактичних умов від плану.

Для вдосконалення системи управління грошовими коштами необхідно запровадити систему контролю, яка забезпечує інтеграцію контрольних заходів, концентрацію фінансової діяльності підприємства на визначеному курсі та своєчасне виявлення відхилень між очікуваними значеннями та фактичними результатами. Розробляти оперативні управлінські рішення для забезпечення нормального стану.

Завдання фінансового управління включають: моніторинг процесу виконання фінансових завдань, визначених комплексом планових фінансових показників і нормативів; розрахунок ступеня відхилення фактичної фінансової діяльності від очікуваних значень; діагностика ступеня невідповідності суттєвого погіршення фінансового стану підприємства суттєвому відставанню темпів його фінансового розвитку; приймати оперативні управлінські рішення, щоб узгодити фінансову діяльність компанії із запланованими цілями та показниками; при необхідності змін затверджених цілей і показників фінансового розвитку у зв'язку зі змінами зовнішнього фінансового середовища, факторів і етапів фінансового ринку, внутрішніх особливостей виробничої діяльності підприємства.

Фінансовий контролінг спрямований на внутрішній контроль за здійсненням фінансової діяльності та фінансових операцій, але водночас розглядається ефективний контроль за створенням інформаційних баз, фінансовим аналізом, фінансовим плануванням та взаємодією між внутрішнім і місцевим фінансовим менеджментом збалансована система. При цьому основним завданням управління є перевірка дотримання чинного законодавства та порівняння фактичних показників зміни грошових ресурсів у розрахунках за проведеною класифікацією з плановими показниками. Для ТОВ «Надприбуток» це означає дотримання платіжних календарів, показників розміру касового резерву, показників оборотності готівки. Це питання робить управління грошовими потоками компанії як науково цікавим, так і практичним. Впровадження ефективного

фінансового менеджменту загалом і управління грошовими потоками зокрема потребує підготовки та впровадження єдиного набору оптимізаційних підходів. Стратегічний розвиток і фінансова стійкість сільськогосподарських підприємств в основному залежать від того, наскільки грошові надходження і відтоки взаємопов'язані за часом і ступенем.

Основна мета управління грошовими потоками насправді полягає в досягненні фінансової рівноваги для організації шляхом збалансування грошових надходжень і грошових витрат і їх синхронізації в часі. Одним із важливих завдань є синхронізація платіжних потоків, тобто збалансування доходів і витрат, щоб зберегти необхідний баланс «живого капіталу». Для сільськогосподарських підприємств характерна сезонність грошових потоків, тому необхідно вибрати оптимальний спосіб формування грошового потоку з урахуванням ситуації та змісту виробничої діяльності та спланувати приплив і відтік коштів на наступний рік з урахуванням підтримки стабільної платоспроможності. Дотримуючись цього високого рівня синхронізації, компанії можуть прискорити реалізацію цілей, визначених компанією. Для сприяння ритмічності ділового циклу сільськогосподарських підприємств та збільшення обсягів виробництва та реалізації продукції необхідно впорядкувати та синхронізувати грошові потоки підприємств. Досягаючи високого ступеня синхронізації надходжень і відтоків грошових коштів з точки зору масштабу та часу, компанія мінімізує дефіцит фінансових активів поточного та стратегічного періоду, що використовуються для операційної діяльності, а також мінімізує суму інвестиційних коштів, необхідних для реалізації проекту.

Для компаній важливо досягти цього з точки зору правильного підходу до управління грошовими потоками та їх контролю. Найважливішою особливістю управління грошовими потоками є оптимізація для майбутньої ефективності. Оптимізація грошових потоків – це етап вибору найбільш ефективної форми організації в компанії з урахуванням умов і деталей, в яких буде здійснюватися виробнича діяльність. Водночас якісне управління грошовими потоками неможливе без перспективного планування та прогнозування.

Висновок. Найважливішою особливістю управління грошовими потоками є оптимізація з метою підвищення його ефективності в майбутньому. При цьому має сенс контролювати відповідність темпів зростання чистих грошових потоків від фінансово-господарської діяльності темпам зростання активів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бланк І.А. Основи фінансового менеджменту. Київ. Єльга, Ніка-Центрю 2004. 624 с.
2. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту: пер. з англ. Київ: Молодь. 1997. 1000 с.
3. Верба В.А., Загородніх О.А. Проектний аналіз: Підручник. Київ: КНЕУ. 2008. 322 с.
4. Кінг А.М. Тотальне управління грошима: пер. з англ. СПб.: Полігон. 1999. 448 с.
5. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. Київ: Знання. 2009. 485 с.
6. Микитченко В.М. Аналіз грошових потоків підприємства як фактор збільшення обсягу депозитних ресурсів банку. Агросвіт. 2016. № 23. С. 56-61.
7. Москвін С. О. Проектний аналіз: Навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавництво Лібра». 1998. 368 с.

8. Некрасенко Л.А. Напрями удосконалення управління грошовими потоками суб'єктів господарювання. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2011. № 3. С. 118-122.
9. Нікбахт Е., Гроппеллі А. Фінанси / Пер. з англ.. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. К.: Основи, 1993. 383 с.
10. Поддєрьогін А. М. Ефективність управління грошовими потоками підприємства. Фінанси України. 2011. № 11. С. 119-127.
11. Поддєрьогін А.М. Фінансовий менеджмент. Київ.: КНЕУ. 2005. 536 с.
12. Поддєрьогін А.М. Фінанси підприємств: підручник. Київ: КНЕУ. 2009. 460 с.
13. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посібник. Київ: КНЕУ. 2008. 554 с.
14. Тянь Р.Б. Планування діяльності підприємства: навч. посібник. Київ: МАУП. 1998. 156 с.

References:

1. Blank I.A. (2004). *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Basics of financial management]. Kyiv. Yelga, Nika Center. 624 p. (in Ukrainian)
2. Brigham E. (1997). *Osnovy finansovoho menedzhmentu* [Fundamentals of financial management]: trans. from English Kyiv: Molod. 1000 p. (in Ukrainian)
3. Verba V.A., Zagorodnih O.A. (2008). *Proektnyy analiz* [Project analysis]: Textbook. Kyiv: KNEU. 322 p. (in Ukrainian)
4. King A.M. (1999). *Totalne upravlinnya hroshym* [Total money management]: trans. from English St. Petersburg: Polygon. 448 p. (in Ukrainian)
5. Kovalenko L.O., Remnyova L.M. (2009). *Finansovyy menedzhment* [Financial management]: education. manual. Kyiv.: Znannia. 485 p. (in Ukrainian)
6. Mykytchenko V.M. (2016). *Analiz hroshovykh potokiv pidpryyemstva yak faktor zbilshennya obsyahu depozytnykh resursiv banku* [Analysis of cash flows of the enterprise as a factor in increasing the volume of bank deposit resources]. *Agroworld*. No. 23. Pp. 56-61. (in Ukrainian)
7. Moskvina S. O. (1998). *Proektnyy analiz* [Project analysis]: Training manual. K.: Libra Publishing House LLC. 368 p. (in Ukrainian)
8. Nekrasenko L.A. (2011). *Napryamy udoskonalennya upravlinnya hroshovymy potokamy subyektiv hospodaryuvannya* [Directions for improving cash flow management of economic entities]. *Bulletin of the Poltava State Agrarian Academy*. No 3. Pp. 118-122. (in Ukrainian)
9. Nikbakht E., Gropelli A. (1993). *Finansy* [Finances] / Trans. from English. V.F. Ovsienko and V.Ya. Musienko Kyiv: Osnovy. 383 p. (in Ukrainian)
10. Poddyerogin A. M. (2011). *Efektivnist upravlinnya hroshovymy potokamy pidpryyemstva* [Effectiveness of enterprise cash flow management]. *Finances of Ukraine*. No. 11. Pp. 119-127. (in Ukrainian)
11. Poddyerogin A.M. (2005). *Finansovyy menedzhment* [Financial management]. Kyiv: KNEU. 536 p. (in Ukrainian)
12. Poddyerogin A.M. (2009). *Finansy pidpryyemstv* [Enterprise finance]: textbook. Kyiv: KNEU. 460 p. (in Ukrainian)
13. Tereshchenko O.O. (2008). *Finansova diyalnist subyektiv hospodaryuvannya* [Financial activity of business entities]: education. manual. Kyiv: KNEU. 554 p. (in Ukrainian)
14. Tian R.B. *Planuvannya diyalnosti pidpryyemstva* [Enterprise activity planning]: training. manual. Kyiv.: MAUP. 1998. 156 p. (in Ukrainian)